

1

A csend ereje

PPKE Információtechnológiai Kar,
Budapest

Wesselényi-Garay Andor

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Információtechnológiai Karának új épülete a „nyócker” közepén, különleges téri-táji környezetben: panelházak fojtogató gyűrűjében helyezkedik el. A végeredmény nem feltétlenül szerethető, pláne nem szép, a jelentéssel pedig a legvégsőig dacoló alkotás, melynek ereje a kifelé mutatott közömbösségből táplálkozik. A hely szellemét megsemmisítő közönnel negligáló darab, mely az immáron ötvenéves, pedagógusként egy komplett generációt pályára állító Balázs Mihály rendkívül személyes – az egész oeuvre ismeretében eddigi legszemélyesebb – gesztusa. És ez a személyesség rémisztő, mivel általa Balázs Mihály semmi, de az égvilágon semmi olyasmit nem akar mondani, amit mi hallani szeretnénk. Akár az építészetről, akár egy ilyen határhelyzetről. Az illusztrativitás tökéletes annullálásával, a másik oldalon pedig értelmez-

hetetlen téri helyzetek sorozatával egy rendkívül sűrű, metafizikai közegbe helyezi az épületét, amely ezáltal építész, spekulációmentes alkotássá válik. Ezek a keményebb megállapítások egyrészt összefüggésben vannak azzal az elragadtatással, amit az épület irányába érzek, másfelől szándékosan teremtenek olyan szövegekörnyezetet, amely tudatosan emlékeztet a Művészetek Palotája kapcsán megfogalmazott tézisére, vagyis az illusztrativitás és a metafizikai formálás (építészesség) egymásnak ellentmondó szándékaira. Meglátásom szerint Balázs Mihály és Zoboki Gábor egy elképzelt építészet-alkotástechnikai skála ellentétes végpontjain helyezkednek el, ami a két épület formájában, térrendszerében kimutatható. Erre az ellentétpárra építve a két épület akár közös tanulmányban is tárgyalható lenne.

Balázs Mihály a „nyócker” lakótelepi környezetét nem építészeti adottságként, hanem tájként kezeli. Túllépve korábbi ars

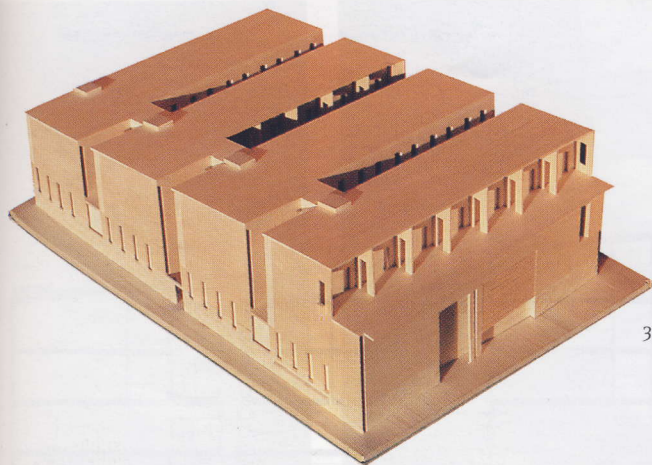
architectáján, nem keresi a hely szellemét, számára ez a vidék – az építészeti térfogalmunkat javarészt meghatározó heideggeri értelemben – ugyanis nem hely. Ekként tehát szelleme sem lehet, ami előrevetíti, hogy épületével sem pro, sem kontra nem lép fel abban a diskurzusban, amit a lelkünket kollektív bűnként árnyaló lakótelepek kapcsán – ha mégoly töredezett módon is, de azért – folytatunk. Ennek fontosabb állomásai – ahogy azt már Sas Marcel újpesti irodaparkja kapcsán felidéztek – a pécsi Tulipános házak, Janáky István ELMŰ-sporttelepe, Lengyel István debreceni Fehér temploma, illetve Koppány Imre gazdagréti temploma („Richfield Holy Angels”) volt. Míg Ferencz István avasi együttese rendkívül emberi választ ad a problémára, addig Sas Marcel egyfajta átmeneti, szürke zónát teremt high-tech irodaházával. Mindezekből eltérő töltetű Tima Zoltán hozzáállása a Riverside-dal, aki egy fiatalabb generáció tagja lévén kevesebb érzelmi ballaszttal kö-

zelít a dologhoz, így a lakótelepet részben architektúráként kezelve formai szinten is kimutatható csatlakozást vállal.

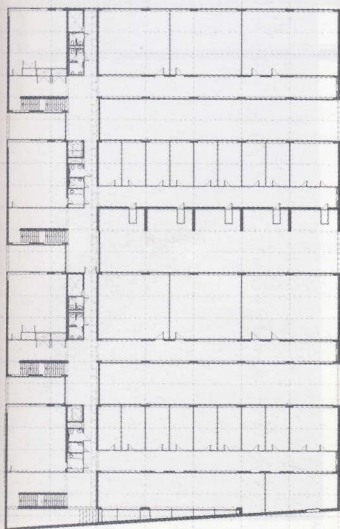
Nem így „Balázsmsi”, akinek a szenvtelensége, megsemmisítő közönye még egy dacos gesztust sem enged meg. Nem beszélhetünk befelé forduló világról, noha a belső megteremti azt a mikrokörnyezetet, melynek még csak jelét sem látjuk a külsőben. Erre a területre két, közel kettőszáz méter hosszúságú paneltömb néz, közöttük parkoló volt, a régi OÉSZ-alapú rendezési terv – felettébb idióta módon – 13,5 méter homlokzatmagasságú, magastető, keretes beépítést írt elő. Az önkormányzat nem bizonyult partnernek egy új, ésszerűbb szabályozás elkészítésében, sőt a lakossággal együtt általában ellenszenvvel viseltetett a beruházás iránt. Ennek – érthetlenségén túl – tragikus pillanata volt, amikor az egyik szomszéd rálótt a szerkezetkész épületre, humorral szelídült emlékeként pedig az Ybl-, Pro-, AR-, Nívó- és egyéb díjas

2

3

4

1-2. A lakótelepi helyzet:
beépítési megkötések, és
beszorulás a tízeleletes
tömbök közé

3. Makett

4. Emeleti alaprajz

5. Az álperspektivikus tömb

5

Balázs Mihály személyesen, szabadkézzel kottázgatta tervét az önkormányzati előadó asztalán, hogy számára is kellően „értelmezhető” legyen a megoldása. (Szinte látom magam előtt, amint a sztárépítésszel felvirradtával ugyanezen a folyosón mondjuk Lord Foster és Jean Nouvel rágják idegesen a körműket, hogy vajon már megint mi hiányozhat a tervről?) Balázs Mihály épülete tehát 13,5 méter építménymagasságú, magastető ház. A fotók tekintetében már ez is rendkívüli teljesítmény, olyan telepítési bravúr, amely jelzi, az alkotó rendhagyó téri helyzeteken keresztül pontosan bizonyos építészeti alapfogalmakkal kapcsolatos képi emlékekre, illetve reflexekre kérdez rá. Az első ilyen reflex az építészeti aktus eredményeként létrejött adás, hozzáadás gesztusa. Ezzel szemben itt egy olyan megaformát látunk, amelynek célja az, hogy méretétől függetlenül ezen a helyen kikezdhethet legyen. E kikezdhethetlenség érdekében e megaforma, vagyis

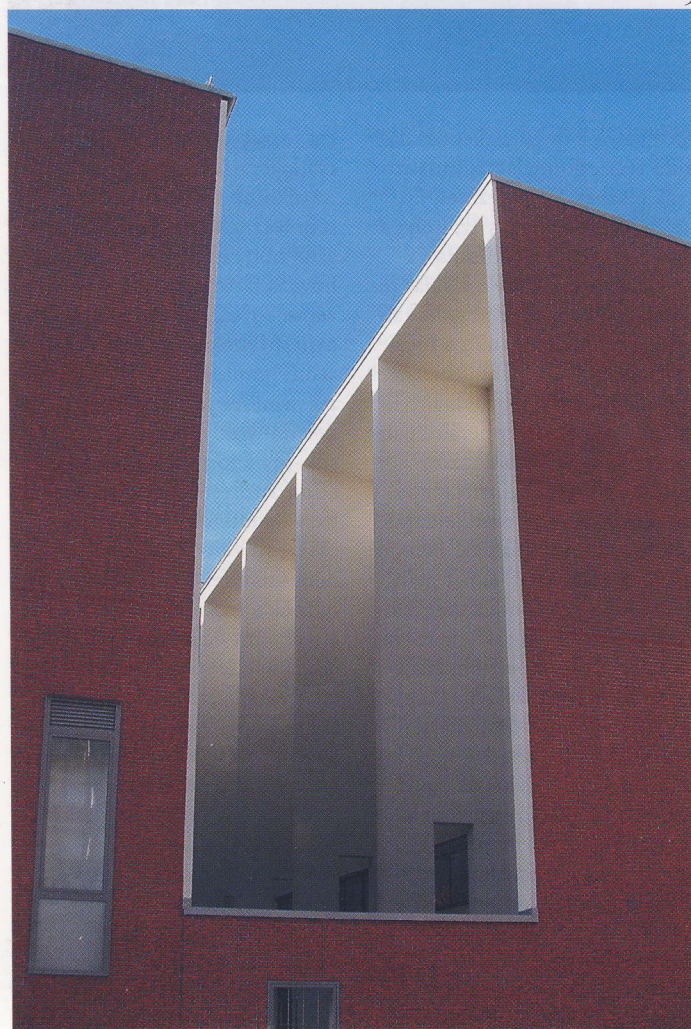
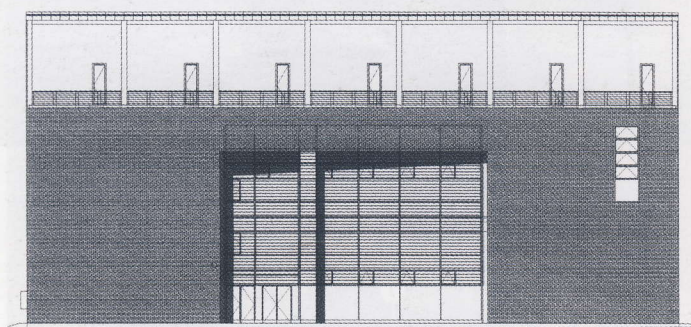
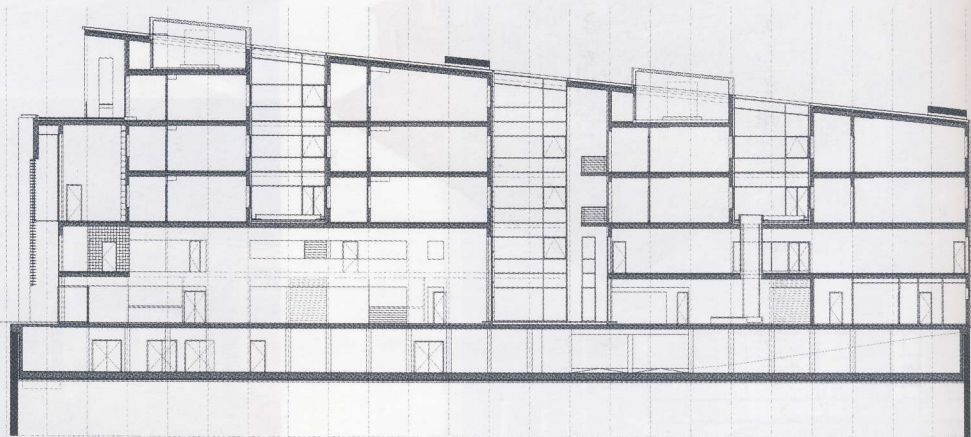
a félnyeregretető, magastető kubus nem szimplán csomkolt, hanem az elvételek gesztusa által a hiányokból építkezik. Erre nincs szakszavunk, de ezek az elvételek olyan hat darab ürességet, hiányt hoznak létre, amelyek eredményeként olyan téri szituáció jön létre, amelyben ezek a hiányok egyszerre reagálnak a környezet foghíjaira, a pesti bérház gangjára, valamint a lakótelepen túl még romjaikban is jól látható lichthofokra. Ezek az udvarokon, mint hiányokon belül Balázs Mihály az elvétel újabb gesztusával él, így mind a bejárati homlokzaton, mind a harmadik tömb udvari homlokzatán falpengékkal keretelt újabb ürességek sora – ha mindenáron hasonlítani kell valamihez –, egyfajta tornácátírat jön létre. Mindezzel, vagyis a pengékkal és a négy tömbbel egy ritmus jön létre, és ezt a ritmust, mint a díszítőművészet és a jelhagyó építészet irányába vezető elemet felhasználva (a bejárati tetőterasz fölött is megjelenítve) némi pluszjelentést kap a főhomlokzat.

Az elvételek gesztusaként kialakuló részletformálás ugyanakkor csak részben következetes. Értethető, okos megoldás az, hogy a hiányok belső homlokzata vakolt, illetve az, hogy a kiválás dinamikáját megjelenítő szalagablakok kerülnek ide, míg a téglával borított héj a falas-lukas architektúrát idézi. Egy ennyire limitált eszközökkel operáló, patikamérleggel adagolt házon pont az elvétellel elnyírt felületeken ugyanakkor nem jelenhetnek meg ereszcatornák, nem jelenhet meg semmi, ami a nyírt felületből kilóg. Ennek megfelelően problematikusak a már említett tornácátíratok falán kialakult szellőztetőerkek is. Egy ilyen ugyanis az additívásról, nem pedig az elvételtől szól. Pótolja ezeket a hibákat az egész épület tömege. Egy pillanatra sem merül fel az, hogy itt két emelet magas posztamensre állított négy, középtengelyében közlekedőkkel összefogott tömbből van szó. Noha az épület két ütemben épült, a hátsó szárnyak a földszinten a homlok-

zat részét képező kerítésfallal csatlakoznak az első ütemhez. Az alkotók szerencsére kísérletet sem tesznek annak dramatizálására, hogy ez a falszakasz most hova is tartozik; azzal, hogy középre egyetlen, kertkapuszerű nyílást tettek rá, az egész földszinti homlokzat egyben dolgozik. Mindez jelzi: kifelé nincsenek irányok, nincsenek átlátások, így a tornácok pengéfalain adott áttörések egy falnak vezetnek a tekintetet.

„Ti nem szerettek engem, én nem szeretlek benneteket”, vélhetően a házat körbejárva – ami egyébiránt fizikailag és szellemileg is felettébb megerőltető feladat. A „magastető” a szűk rálátás miatt folyamatosan ellenperspektivikus bizonytalanságban tart, sőt a bejárati homlokzat sem hoz enyhülést. Itt a környék egyetlen építészeti értéke, a papi házak irányába tett kibillentéssel – főhajtással – a „merre van az arra?” kérdését változatlanul fenntartja. Az alkotók nem adnak kapaszkodót a szemnek, a földszint sehol (a konferenciater-

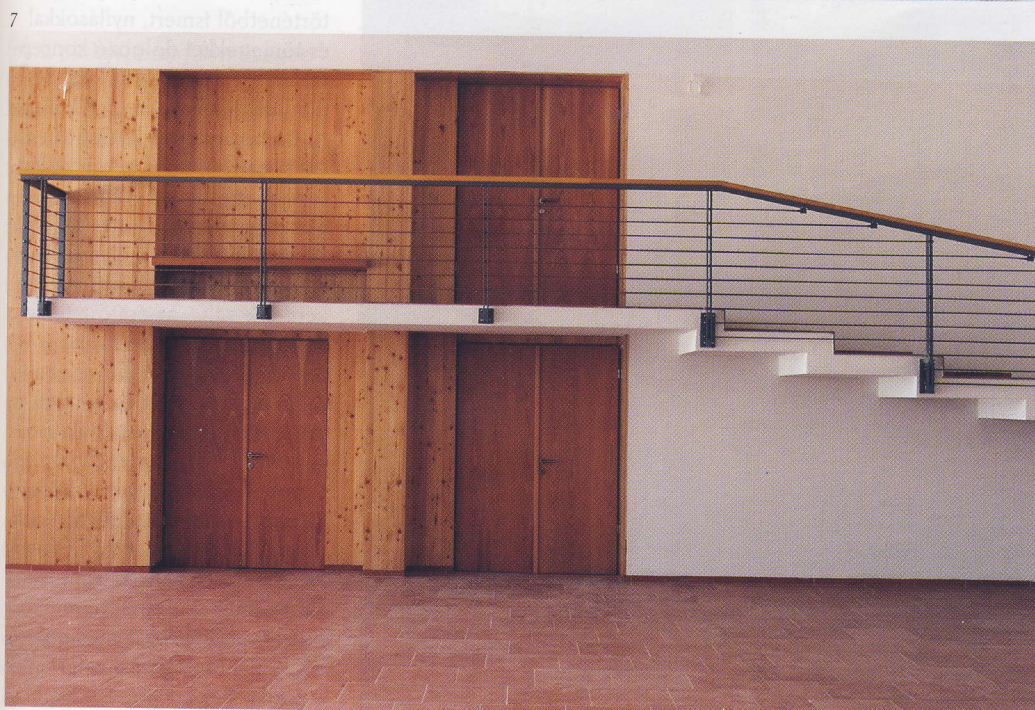
1. A metszeten látszik legtisztábban az enyhén lejtő tető, és a bevágott szűk udvarok arányrendszere
2. A bejárat hatalmas nyílása
3. Az egyik „elvétel”, belső udvar
- 4-5. Vertikális terek kint és bent
6. A lépcsőház egyik tere
7. Különleges lépcsőmegoldás, biztos vonalvezetés, személyesség

rem vízszintes metszésű, rövid szalagablakát leszámítva, ami egyébként sem tekinthető felnyitáshoz, a bejáraton kívül sehol(!) sem nyílik fel. A hátsó homlokzaton a gazdasági bejárat fém lamellái a tájékozódást elbizonytalanítandó tudatosan hajaznak a főbejárat acél árnyékolójára, a szintén hátul lévő étterem textúraként előadott tejüveg ablaksora az elkülönülés explicit üzenete.

Ez a külső gazdag és árnyalt – bár felettebb nehezen bemutatható – térkonceptióval köszön vissza a belsőben. A dupla belmagasságú földszint hosszanti szervezésű, és tökéletes, egy pillantással befogható átlátását adja az egész épületnek. Az alak és háttér szemléletes váltakozását bemutató gerendák az aulában hiányként, a fölőadóban testként jelentkeznek. Az emeletek a földszint hosszanti szervezésére merőlegesen ráülve már a tömegnek megfelelően keresztirányban szervezettek. Az előadók átmenő tereként két irányban – a hiányok felé – nyitottak és északi tájolásukkal a tantermekkel kapcsolatos ismereteink felülvizsgálatára készítetnek. Ennyi.

Mert ami több, az már a szavakon túli. Így nem magyarázva, csak jelezve: a bejárat homlokzat mögötti fölépcső tere – és hasonló szituációra lehet majd számítani a könyvtárban, ha elkészül annak galériája – egy teljességgel értelmezhetetlen, csöppet sem könnyű vagy kellemes határhelyzet. Ahol egyetlen biztos csak: valami történik. Lelkesítő, hátborzongató mélységű alkotásnak tartom Balázs Mihály legújabb házát, amely alkotójának – saját bevallása szerinti – első igazán személyes alkotása. Ez a személyesség a mondatot megelőző csend, a saját csend erejéből táplálkozik. Nagy kérdés viszont, hogy hova tovább? Mi lesz az első mondat? Lehet-e, sőt, szabad-e ennél mélyebbre menni egy olyan építészeti purgatóriumban, melynek a vége az első szépen és egyénileg formált mondatai helyett csak fájdalmas jajkiáltás lehet?

Építész vezető tervező:

Balázs Mihály

Építész tervező: Tarnóczy Tamás, Somogyi Soma Katalin

Építész munkatársak:

Tatár Balázs, Török Dávid

Belsőépítész: Frank György

Tartószerkezet:

Baskó Ottó, Becker Ádám

Gépészet:

Molnár István, Bajor Ervin

Villamosság: Krén József

Fotó: Bujnovszky Tamás